

Nimbin, een laboratorium voor bildung van journalistiekstudenten

DOOR: MONIQUE HAMERS | ma.hamers@fontys.nl
EN JOS STRAATHOF | j.straathof@fontys.nl

Bildung

Als docenten Journalism Studies en ethiek is het onze taak onderwijs te ontwerpen en te verzorgen dat zowel relevant en actueel is voor studenten van de opleiding Journalistiek in de huidige maatschappelijke en journalistieke context, als ook gericht is op de toekomst. Wat voegt de opleiding toe aan de vorming van een journalist die van 'duurzame' betekenis is in een snel veranderend beroepenveld? Hoe leid je journalisten op voor een werkveld en een wereld die volop in beweging zijn? Wat hebben aankomende journalisten nodig als bagage en wat vraagt dit van de docent?

Journalistiek is volgens journalist Karel van den Berg (2011) een intellectueel ambacht. Een vak van denken en doen. Journalisten zouden niet alleen moeten leren kunnen en weten, maar vooral ook leren denken over de samenleving en hun rol daarin (Van den Berg, 2011). Om nadenken te bevorderen en te faciliteren zijn nieuwe invalshoeken en perspectieven belangrijk. In de opleiding valt het nadenken nu nog tussen wal en schip, met een nadruk op het aanleren van vaardigheden. Het journalistiek speelterrein verandert fors. Een aanpak gericht op vaardigheden binnen de journalistieke opleidingen is te eenzijdig. Bildung kan een belangrijke rol spelen bij 'het leren denken' in het opleiden van journalisten als 'intellectuele ambachtslieden' (Van den Berg, 2011).

Onder bildung verstaan wij persoonlijke ontwikkeling en vorming, waarbij de ontwikkeling gestalte krijgt in de maatschappelijke context. Om met de filosoof René Gude te spreken: "Bildung is de 'vliegende keep' in het dynamische verband tussen zelfontplooiing en vermaatschappelijking" (Gude, 2015). Aandacht voor bildung is tegelijkertijd aandacht voor persoonsvorming, waarin de student reflecteert over zichzelf als individu, als burger en als

professional. Bij Fontys Hogeschool Journalistiek komt deze visie op bildung tot uiting in het alternatief onderwijs traject Nimbin¹.

Bij Nimbin gaat het ons niet uitsluitend over de maatschappelijke context waarin de hbo-studenten van de opleiding Journalistiek zich gaan begeven en niet in eerste instantie om een bepaalde vorm van 'nut'. Veel meer staat de vraag centraal wat het betekent om 'mens te zijn', zoals René Gude (2015) aangeeft. Gevolgd door de vraag wat dit voor de beroepspraktijk betekent. Het gaat om persoonlijke ontwikkeling en vervolgens de zoektocht naar de invulling van burgerschap, met betere (journalistieke) beroepsbeoefenaars tot gevolg. Geïnspireerd door onder andere het agoramodel van Gude kunnen onderwijsomgevingen ontwikkeld worden waarin de samenleving kritisch wordt benaderd (Gude, 2012). De uitdaging is de Nimbin-benadering op organische wijze te integreren in de opleiding. De eerste stappen zijn al gezet.

Nimbin en bildung

In het studiejaar 2014-2015 is Nimbin geïntroduceerd in het curriculum van de FHJ. Nimbin is kleinschalig van opzet. De eerste lichting duurde slechts tien weken, maar werd na een zeer positieve evaluatie uitgebreid tot één semester. De groep bestaat uit twaalf tot maximaal vijftien studenten uit verschillende leerjaren. De studiepunten die voor Nimbin staan, zijn gelijk aan het aantal studiepunten van hetzelfde semester in het reguliere traject.

De thema's en de ervaringsgerichte didactiek zorgen ervoor dat de bildung component van het traject aanzienlijk is. *'Als student werd je naar plekken gestuurd waar je zelf niet zo snel zo komen en kreeg je literatuur voorgeschoteld die je zelf niet snel zou lezen (tot op dat moment). Langzaam merk je dat er tussen al dat moois een interesse of passie voor een bepaald gebied of invalshoek ontstaat, welke wordt aangemoedigd om verder te onderzoeken en uit te diepen'*, aldus een student in een enquête uit 2018 naar de bildende component van Nimbin.

Nimbin is gestart vanuit de observatie dat alle studenten op dezelfde manier opgeleid worden. Bij de visitatie van 2011 werd als verbeterpunt aangegeven dat de opleiding iets moest ontwikkelen voor studenten die meer willen en meer kunnen, of die een andere weg willen bewandelen. In het reguliere curriculum staan met name vaardigheden centraal. Wij leiden vooral doeners op, met een didactiek die veel weg heeft van 'trial and error'. De vraag rees hoe je vanuit een andere didactiek meer 'denkende doeners' zou kunnen opleiden. Een ander aspect was de gedachte dat de journalist van de toekomst wellicht minder behoefte heeft aan het beheersen van vaardigheden die voortdurend aan verandering onderhevig zijn, en vooral gericht is op het verwerven kennis van en inzicht in de maatschappij en het zelf kunnen nadenken over en analyseren van tal van problemen en verschijnselen. Daarnaast wijst de journalistieke onderwijspraktijk uit dat er altijd een bepaalde groep studenten is, die méér of anders wil dan het reguliere curriculum te bieden heeft.

Dit alles heeft geleid tot het ontwikkelen van Nimbin. Het is een 'journalistieke vrijplaats', een 'onderzoekslab' waarin studenten vanuit verschillende perspectieven, zoals filosofie, antropologie, kunst en cultuur, werken aan hun ontwikkeling als journalist. Het is een '*classroom without walls*', de wereld is het de opleiding. Studenten uit alle studiejaar kunnen solliciteren voor deelname. Wij vragen nogal wat van studenten die zich aanmelden voor het Nimbin-traject. Ze dienen betrokken, onvermoeibaar, niet bang voor het onbekende, gul en niet gauw tevreden met de eigen prestaties te zijn. De Nimbin-kandidaat wil op zoek gaan naar context, nieuwe journalistieke vormen bedenken en uitproberen, *changemaker* zijn, lezen, kijken en bijdragen aan de ontwikkeling van dit onderwijs traject.

Deze aspecten worden vertaald in een aantal specifieke Nimbin indicatoren, die een aanvulling zijn op de FHJ journalistieke competenties. De studenten formuleren zelf leerdoelen en hebben invloed op hun leeromgeving. Elke student maakt eigen keuzes in het samenstellen van zijn Nimbin-portfolio. De beoordeling van het Nimbin-portfolio wordt uitgevoerd door een duo assessoren, één die betrokken is bij Nimbin, maar die geen begeleider van de student in kwestie is geweest, en één assessor uit het reguliere curriculum.

¹ DIT ONDERWIJSTRAJECT IS GENOEMD NAAR EEN AUSTRALISCH DORP, WAAR IN 1973 NA EEN POPFESTIVAL HIPPIES ZIJN BLIJVEN HANGEN. ZIJ VORMEN NU SAMEN MET DE MIDDENSTANDERS EN DE BOEREN DE BEVOLKING VAN HET DORP. IN DE NABIJHEID VAN HET DORP STAAN OOK DE NIMBIN ROCKS EEN VOOR DE ABORIGINALS HEILIGE PLAATS WAAR MAGISCHE KRACHTEN AAN WORDEN TOEGEWEEZEN.

DENK NA, KIJK ROND, LEG VAST

Nimbin is opgebouwd uit een dynamische, gevarieerde en verrassende aaneenrijging van pakketten met een theoretisch aanbod; studenten lezen literatuur, non-fictie, luisteren podcasts en kijken naar documentaires. Dit theoretische aanbod gaat vooraf aan bezoeken, ontmoetingen en excursies, waarover de studenten vervolgens verslag doen in een concrete vorm van een blog, een dossier of andere producties. Daarin worden theorie en ervaringen aan elkaar gerelateerd en laat de student blijken dat hij op zijn ervaringen reflecteert. Elke editie van Nimbin kent drie perioden: 'denk na', 'kijk rond' en 'leg vast.'

Denk na

Inspiratie: *"Bij de krant kijk je op één manier naar duizend dingen. Bij filosofie op duizend manieren naar één ding"* (Wijnberg, 2014).

Ervaringen:

Tijdens de eerste vier weken van Nimbin staan vragen centraal als: Hoe kijk je en waar sta je? Welke maatschappelijke normen en waarden zijn voor jou belangrijk? Hoe kijkt een antropoloog of een kunstenaar naar de wereld om zich heen? Studenten bezoeken tentoonstellingen, doen 'antropologische' observaties in een café en voeren gesprekken met bijvoorbeeld theatermakers en andere kunstenaars. Voordat je als journalist op 'neutrale wijze' verslag kan doen van de samenleving zou een student bewuster moeten en kunnen worden van de manier waarop hij om zich heen kijkt. En ons uitgangspunt is dat de journalistiek kan leren van een andere manier van kijken.

Evaluatie student:

"Ik merkte dat ik door Nimbin kritischer ben gaan denken en kijken. ...Door verschillende manieren van kijken, ervaar je de wereld en het nieuws steeds op een andere manier. Dat heb ik vooral ervaren in het eerste blok, 'denk na'. Het überhaupt langer nadenken over iets brengt heel andere ideeën met zich mee."

Kijk rond

Inspiratie: *'The educational task is not only to provide basic tools of perception but also to develop judgment and discrimination with ordinary social experience'* (McLuhan, 1960).

Ervaringen:

In de periode 'Kijk rond' gaan wij letterlijk reizen door Nederland en daarbuiten, om vandaaruit het zicht op de wereld te verbreden en verdiepen. Dat doen wij door een bezoek te brengen aan plattelandsgebieden, aan instituten zoals de Nederlandse Zorgautoriteit en de NS, aan wijken zoals de Indische Buurt in Amsterdam en aan bedrijven, bijvoorbeeld in het Westland. Niet om er journalistiek verslag van te doen, maar om zicht te krijgen op 'wat er gaande is' in de Nederlandse samenleving. Door studenten in de ervaring te brengen willen we dat zij oog krijgen voor de complexiteit van en de interactie tussen maatschappelijke spelers.

Evaluatie student:

Wat betreft bildung vind ik dat de literatuur, video's etc. je meer deden nadenken over waar je staat, zeker als het voorgaande aansloot op de ontmoetingen. Het meest bildend is het feit dat je andere (wereld)beelden aangereikt worden, die je op je eigen houtje niet zo snel opzoekt. Dit verbreedt je horizon."

Leg vast

Inspiratie: *'Without deviation from the norm, progress is not possible'* (Zappa, 1971).

Ervaringen:

Een journalist heeft de mooie en verantwoordelijke taak om mensen te informeren over onderwerpen en ontwikkelingen die hen als individu en als burger aangaan. Een onderwijsomgeving zou niet uitsluitend gericht moeten zijn op het reproduceren van de gangbare journalistieke gebruiken, maar ook op het experimenteren met nieuwe vormen en genres. Daarbij kunnen andere disciplines een bijdrage leveren. In de periode 'Leg vast' gaan studenten aan de slag met het maken van producties voor hun Nimbin-portfolio. Ze worden aangemoedigd om te experimenteren, om datgene wat zij hebben ervaren op eigen wijze te vertalen naar hun journalistieke werk. Van essays tot multimediale longreads, van podcasts tot

documentaires, van digitale tools tot theaterproducties: studenten zoeken naar nieuwe journalistieke mogelijkheden en verleggen hun grenzen (<https://nimbin.fhj.nl/>).

Evaluatie studenten:

"Tijdens dit schrijven vind ik het moeilijk om te zien waar de lat ligt. Is alles wat ik doe of heb gedaan wel goed genoeg? Het is alsof de lat bestaat uit een laserstraal tussen twee palen. Ik heb alleen niet de beschikking tot een spray die hem zichtbaar kan maken. Dit zorgt ervoor dat je hoger springt dan dat je denkt te hoeven. Dat motiveert. Zo ga je niet werken voor de lat die er ligt, maar voor de lat die er zou kunnen zijn"

"Je doet zoveel verschillende ervaringen op, waarvan elementen uiteindelijk terugkomen in je eindproductie. Deze kan je vervolgens aan elkaar koppelen en zo ontstaat er iets heel moois en multidisciplinairs."

Wat heeft Nimbin opgeleverd?

Sinds de introductie van Nimbin maakt bildung onderdeel van de FHJ-opleidingsvisie. Dat bildung een plaats moet krijgen in het curriculum staat vast, maar hoe dat op organische wijze geïntegreerd moet worden, wordt onderzocht. Verder is er een Nimbin-traject voor uitsluitend vierdejaars in studiejaar 2018-19 van start gegaan. Verschillende Nimbin-deelnemers hebben zich inmiddels gemanifesteerd als betrokken professionals binnen en buiten de journalistiek. De Nimbin-aanpak heeft gevolgen gehad voor het onderwijs in het reguliere traject. Daarbij doelen wij met name op het belang van creativiteit in het curriculum en meer flexibiliteit in het begeleiden van studenten bij het maken van hun keuzes. Nimbin heeft de betrokkene docenten geleerd wat het betekent om docent te zijn in wat Biesta noemt 'Het prachtige risico van onderwijs' (Biesta, 2015).

Aan de slag met bildung

Bij een bildungsproject als Nimbin, is het van belang dat het ontwikkelproces van de studenten centraal staat en niet een door docenten gedefinieerd vastomlijnd resultaat. Conform Biesta in zijn uiteenzetting over 'subjectificatie', wordt de student bij Nimbin gezien als een 'zelfstandig individu dat het vermogen heeft om züs of zo te doen, om wel of niet te handelen, om ja of nee te zeggen, om met de stroom mee te gaan of weerstand te bieden.' Het ontwikkelingstraject is niet vastomlijnd. Door over de verscheidenheid aan ervaringen in enige vorm te reflecteren blijft het proces '...verrassend, onvoorspelbaar, op sommige manieren oncontroleerbaar' (Sanderse 2017).

De deelname aan de Fontys Kenniskring Bildung heeft ervoor gezorgd dat het Nimbin-traject, dat oorspronkelijk werd ontwikkeld vanuit actuele ontwikkelingen in de journalistiek c.q. samenleving, een bredere en explicietere theoretische basis heeft gekregen. Hierdoor is het aandeel bildung in Nimbin veel centraler komen te staan. Een enquête onder Nimbin-deelnemers en literatuuronderzoek hebben Nimbin een betere verankering in de opleiding gegeven. Een handleiding zorgt er in de toekomst voor dat andere docenten binnen de FHJ aan de slag kunnen met bildende activiteiten en onderdelen die al zijn uitgeprobeerd in het Nimbin-traject. Daarmee kan bildung, conform de aanbeveling van de laatste visitatie, verder worden geïntegreerd in het curriculum als geheel.

Tips

De docentenrol:

Begeleidende docenten in het Nimbin-traject zijn *facilitators* en begeleiders. Zij zorgen voor experts, colleges, workshops, tentoonstellingen. Zij scheppen de kaders waarbinnen een student aan de slag gaat met zijn persoonlijke leerervaring en bieden een klankbord tijdens de ontdekkingsreis van de studenten. Studenten zijn overigens ook van harte uitgenodigd om zelf met ideeën te komen.

Reflectie speelt een belangrijke rol om te leren van de ervaring. De docent ontwerpt en ondersteunt, maar het resultaat is afhankelijk van de inhoud en de bijdrage van de studenten. De docent en student 'zijn er samen voor verantwoordelijk dat er onderwijs plaatsvindt' (Biesta in Van de Wateren, 2014). De rol van de docent is veeleer om te luisteren en te bevragen, dan te praten.

De werkvormen:

Het uitgangspunt voor de keuze, vorm en het tijdstip van leeractiviteiten is geïnspireerd door de maatschappelijke context van het object van studie. Buiten de deur 'spelen' kan - in gezelschap van en in gesprek met een docent - juist de relevantie van lesmateriaal bevorderen. De opgedane

indrukken nemen studenten weer mee terug binnen de schoolmuren. Deze ervaringen maken letterlijk indruk en leveren daarmee een bijdrage aan de ontwikkeling van de student als mens, burger en professional.

De toetsing:

Uit de Nimbin-ervaring blijkt dat een assessment, waarin een kritisch gesprek met de student plaatsvindt, op basis van een verzameling concrete producten, zoals een portfolio of een dossier, een geschikte toetsvorm is om te kunnen vaststellen of een student inzicht heeft in bildung en zich heeft ontwikkeld tot een gebildete journalist.

Tips voor studenten, leidinggevend en anderen

Ontwerp een eigen Nimbin van een dag, een week, een maand of een semester.

Gebruik de dilemma's of kwesties, die spelen in de professionele context en in de huidige maatschappelijke ontwikkelingen, als inspiratie voor de keuze aan activiteiten. Dat is de input voor het vormgeven van de periodes 'Denk na', 'Kijk rond', 'Leg vast' vanuit je eigen object.

Evaluatie studenten:

"Dus... ja: Nimbin was wel degelijk een levensveranderende ervaring. Misschien niet op de manier waarop ik het had verwacht...maar wel op mijn eigen manier. Nimbin heeft mijn ogen geopend en mijn kijk veranderd. Op mezelf, op de wereld en op de journalistiek."

"Ik ben heel anders naar mezelf, mijn doelen en mijn manier van denken gaan kijken, en dat is tot op de dag van vandaag (en morgen) voor mij ontzettend waardevol."

Over de auteurs

Monique Hamers-Regimbal en Jos Straathof zijn werkzaam aan Fontys Hogeschool Journalistiek (FHJ) in Tilburg. Monique is docente van het vak Journalism Studies en houdt zich onder meer bezig met de theoretische context van de journalistiek. Een van haar aandachtsgebieden is *fact-checken*. Daarnaast is zij studieloopbaan-

begeleider van langstudeerders. Jos is docent filosofie. Hij richt zich op de ethiek binnen de journalistiek en begeleidt studenten bij het leren argumenteren en debatteren. Ook houdt hij zich bezig met onderzoeksjournalistiek. Monique en Jos hebben samen het Nimbin-traject opgezet op deze hogeschool.

Bronnen

Arendt, Hannah (1961). *Between Past and Future*. New York: Viking Press.

Berg, van de, Karel (2011). *Bedenk wat nieuws*, Zalt Bommel: Haystack Uitgeverij.

Bert, van de, Karel (2011). *Manifest voor het journalistieke idee*, Zalt Bommel: Haystack Uitgeverij.

Biesta, G. (2015). *Het prachtige risico van onderwijs*. Culemborg: Phronese.

Braid, Bernice et al (2000). *Place as Text: Approaches to Active Learning* <https://digitalcommons.unl.edu/nchcmmono/3/>

Deresiewicz, William (2015). *Excellent Sheep: The miseducation of the America Elite*. New York: Simon & Schuster.

Derkse, Wil (2011). *Essays over vorming in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad

Gray, Peter (2014). *The play deficit*. <http://aeon.co/magazine/being-human/children-today-are-suffering-a-severe-deficit-of-play/>

Gude, René (2015). *Het agoramodel : de wereld is eenvoudiger dan je denkt*. Leusden: ISVW Uitgevers.

Gude, René, (2012). *René Gude over het agoramodel voor het onderwijs*, <https://vimeo.com/46171474>

Heijne, Bas (2017). *De staat van Nederland*. Amsterdam: Prometheus.

Kaospilot, (1991). *Philosophy*: <https://www.kaospilot.dk/philosophy/> Aarhus:Denemark

Kiers, R. (regisseur) (1971). *Frank Zappa* (documentaire). Hilversum: VPRO

Long, Ada, ed. (2014). *Writing on your Feet; Reflective Practices in City as Teksttm* <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.nl/&httpsredir=1&article=1023&context=nchcmmono>

- McLuhan, Marshall (1960). *Classroom Without Walls*. Explorations in Communication. Boston: Beacon Press.
- Mill, John Stuart (1859). *Over vrijheid*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Nussbaum, Martha (2011). *Niet voor de winst: Waarom de democratie de geesteswetenschappen nodig heeft*. Amsterdam: Ambo/Anthos uitgevers.
- Sanderse, Wouter (2017). *Wanneer ben je 'gevormd'? Vorming als karakter, bildung of subjectificatie*
- Stralen, Gerard, red (2018). *Bildung Speciaal: Bildung verhalen uit het (speciale) onderwijs*. Leusden: ISVW Uitgevers.
- Wateren, Dick van de (2014). *Gert Biesta over het prachtige risico van onderwijs*, Blogcollectief Onderzoek Onderwijs. <https://onderzoekonderwijs.net/>.
- Wessels, Koen (2014). *Bildung: an integral approach to education*. <http://tedxaucollege.com/editions/disconnect/koen-wessels/>
- Wijnberg, Rob (2014). *"Bij de krant kijk je op één manier naar duizend dingen. Bij filosofie op duizend manieren naar één ding."* Interview Eindhovens Dagblad 1.2.14.
- Wijnberg, Rob (2010). *Nietzsche & Kant lezen de krant*, Amsterdam: De Bezige Bij.